

ומעלה' שנאמר בערכין הוּוּ לְהוּוּ (ו-הרי הם) שְׁנֵי כְּתוּבִים הֵבֵאִים
 58 בְּאֶחָד – ללמד דין אחד, שמשמעות הזמן הכתוב בהם היא על אחר
 59 זמן זה. וכלל הוא בידינו שכל שְׁנֵי כְּתוּבִים הֵבֵאִים בְּאֶחָד אֵין
 60 מְלֻמְדִין על מקום אחר. על כן הסתפק רבי עקיבא, האם ממה שנכתב
 61 'ומעלה' גם בערכין וגם במנין המדבר מוכח שאין ללמוד בגזירה שיה
 62 ממנין המדבר על פדיון הבן, ואם כן חיוב פדיון הבן חל כבר ביום
 63 שלושים עצמו. או דְלִמָּא, כִּי (ו-מתין) שני כתובים הבאים כאחד אֵין
 64 מְלֻמְדִין, דווקא לְעֻלְמָא – על דינים אחרים אינם מלמדים, אֲבָל
 65 לְאוֹתָם דִּינִים גּוֹפִיִּיהוּ (עצמם) שנאמר בכתובים אלו הרי הם
 66 מְלֻמְדִין, וְהֵי גַם מִנֵּין הַבְּכוּרִים בְּמִדְבַר הֵיחָד לְצוּרֵךְ פְּדִיוֹנָם בְּלוּיִים,
 67 ועל כן יש ללמוד מהם על בכורי דורות. וּמִשּׁוּם הֵבֵי מִסְפָּקִינוּן לִיה
 68 לרבי עקיבא האם חיוב פדיון הבן חל ביום השלשים עצמו או רק
 69 לאחריו. על כן הכריע להלכה, שאם מת הבן ביום השלשים ועדיין
 70 לא נתן האב את דמי פדיונו לכהן, אינו צריך לתת מספק, אבל אם
 71 כבר נתן לא יחזור ויטלם מהכהן.
 72 רב אשי מחלק בין פדיון הבן לבין אבילות: אָמַר רַב אֲשֵׁי, הַכֹּל
 73 מוֹדִים לְעֵינֵין חִיּוּב אֲבִילוֹת הָאֵב על מיתת בנו, שִׁזְמִים שְׁלֹשִׁים הוּא
 74 כְּיוֹם שְׁלֻפְנִיּוֹ, וכשם שאם מת לפני היום השלשים ללידתו אינו
 75 מתאבל עליו משום שהוא נפל, הוא הדין במת ביום השלשים עצמו.
 76 ואפילו רבי עקיבא הסובר שלענין פדיון ספק הוא האם נחשב יום
 77 השלשים כיום שלפניו או כיום שאחריו, מודה לענין אבילות שהוא
 78 כיום שלפניו. שהרי גם לשיטתו יש ספק בדבר, וְאָמַר שְׁמוּאֵל הַלֵּכָה
 79 בְּדַבְרֵי הַמִּיקָל בְּאֲבָל, ובכל ספק בדיני אבילות יש להכריע לקולא.
 80

משנה

המשנה דנה בדין בכור שאינו יודע אם נפדה או לא: מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ
 82 שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִידַת בְּנוֹ הַבְּכוּר, בכור זה פְּחֻזָּקת שְׁלֹא נִפְדָּה, שכן אין
 83 דרך בני אדם לפדות את בנם קודם זמן החיוב שהוא לאחר שלשים
 84 יום, והרי הוא חייב לפדות את עצמו כשיגדיל, עַד שְׁיָבִיא רֵאִיָּה
 85 שְׁנִפְדָּה על ידי אביו. ואם מת האב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִידַת בְּנוֹ,
 86 הבן פְּחֻזָּקת שְׁנִפְדָּה, ואין הכהן יכול לתבוע ממנו את דמי פדיונו,
 87 שכן מאחר שהוא מוחזק בממונו על הכהן להביא ראיה שעדיין לא
 88 נפדה. והבן פטור מלפדות את עצמו עַד שְׁיָאמְרוּ לוֹ שאמר אביו
 89 בשעת מיתתו שְׁעַדִּין לֹא נִפְדָּה.
 90 המשנה מביאה מחלוקת בדין קדימה בפדיון: הוּא לְפָדוֹת – בכור
 91 שלא פדאו אביו שמוטל עליו לפדות את עצמו, ונולד לו בן בכור וגם
 92 את בְּנוֹ מוֹטֵל עליו לְפָדוֹת, הוּא קוֹדֵם לְבְנוֹ, ועליו לפדות את עצמו
 93 תחילה. כן היא דעת תנא קמא. אבל רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, חיוב פדיון
 94 בְּנוֹ קוֹדֵם – קודם לפדיון עצמו, כיון שְׁמִצְוֹתוֹ של האב היתה
 95 מתחילתה מוטלת על אָבִיו, וְאִילוּ מִצְוֹת בְּנוֹ מוֹטֵלָת עָלָיו. ודברי
 96 רבי יהודה ואופן מחלוקת זו יבוארו בגמרא.
 97

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפדיון קודם זמנה: אֵיתָמַר,
 98 הַפְּדָה אֵת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִידַתוֹ קוֹדֵם זְמַן חִיּוּב פְּדִיוֹנוֹ, רַב
 99 אָמַר, בְּנוֹ פְּדוּי, וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵין בְּנוֹ פְּדוּי.
 100 הגמרא מפרשת מחלוקת אמוראים זו: דְּבִלְיָ עֻלְמָא מוֹדִים שֵׁאם
 101 נותן האב את כסף הפדיון על מנת שיהיה בנו פדוי מְעַכְשָׁיו, אֵין בְּנוֹ
 102 פְּדוּי, שהרי עדיין לא הגיע זמן חיובו, והכסף שניתן לכהן אינו אלא
 103 מתנה. ואם נתן על מנת שיחול הפדיון לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְעַדִּין
 104 אֵיתָנְהוּ (–ישנן) לְמַעֲוֹת אלו ביד הכהן כעבור שלושים יום, וְדָא
 105 יהיה בְּנוֹ פְּדוּי לאחר שלושים יום. כִּי פְּלִיגֵי – מתי נחלקו רב
 106 ושמואל, באופן שנתן את המעות על מנת שיחול הפדיון לְאַחַר
 107 שְׁלֹשִׁים יוֹם, ועד שהגיע זמן הפדיון כבר נִתְעַבְלוּ (כלו) הַמַּעֲוֹת
 108 וכבר אינם ביד הכהן. רַב אָמַר, אֵף שהמעות אינן בעין בְּנוֹ פְּדוּי,
 109 מִיֵּדִי דְהִתָּה (–כמו) אֲקִידוּשֵׁי אֲשֵׁה, שהרי הִתָּם בְּנוֹת מַעוֹת לֵאשָׁה
 110 ואמר לה התקדשי לי לאחר שלושים יום, לְאוּ אֵף עַל גַּב דְּנִתְעַבְלוּ
 111 הַמַּעֲוֹת הוּוּ קִידוּשֵׁי – וכי לא יחולו הקידושים אפילו שבזמן שהם
 112 צריכים לחול כבר הוציאה את המעות ואינן ברשותה.
 113
 114

משנתנו עוסקת בְּבִי קְרִי שְׁאָה, שכתבו כל אחד מהאבות לחבירו,
 1 שאם הבכור המת הוא בנו הרי הוא מרשהו לתבוע מהכהן את
 2 חמשת סלעיו המצוים בידו שלא כדן, ובא השני לכהן ואומר לו,
 3 ממה נפשך עליך להחזיר לי סלעים אלו, אם בני הוא המת הרי הם
 4 שלי, ואם המת הוא בנו של חברי הרי הרשה אותי לתבוע מידך את
 5 סלעיו.
 6

מקשה הגמרא: וְהָאֲמַרִי נְהַרְדְּעִי, לֹא כְּתִיבִין אֲדַרְבְּתָא (ו-הרשאה)
 7 אֲמַטְלִי, שְׁמָא אֵין לוֹ תוֹבֵעַ כְּלוּם אֲצַל הַנְּתַבַּע, וְחִתִּימַת הַעֲדִים
 8 על הרשאה זו נראית כעדות שקר, ואם כן אין מועילה הרשאה על
 9 חמשה סלעים שבדי הכהן שהם מטלטלין. מתרצת הגמרא: הֵי מִילֵי
 10 שאין כותבים הרשאה על מטלטלין, רק הֵיבָא דְכַפְרִיָּה – במקום
 11 שהנתבע כופר בחובו, אֲבָל הֵיבָא דְלֵא כַפְרִיָּה, כְּתִיבִין הַרְשָׁאָה גַם
 12 על מטלטלין, שכן באופן זה אין הדבר נראה כשקר. לפיכך יכולים
 13 שני האבות לכתוב הרשאה זה לזה.
 14

שנינו במשנה: שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו יָכַר
 15 וְנִקְבָּה, האבות פטורים והבן חייב לפדות את עצמו, ואם ילדו שתי
 16 נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים, אֵין בְּאֵין לְכַהֵן כְּלוּם. הגמרא
 17 מביאה אופן נוסף של ספק בכור: תֵּנָא (–שנה) רַב הוֹנָא בְּרִיתָא, שתי
 18 נשים של שני אנשים שעדיין לא ביכרו, וילדו שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה
 19 והתרבו הולדות זה בזה, אֵין בְּאֵין לְכַהֵן כְּלוּם, ואף לאחר שיגדילו
 20 הזכרים אינם חייבים לפדות את עצמם, משום שכל אחד מהם אינו
 21 אלא ספק בכור.
 22

הגמרא מבארת למה לא הוזכר במשנתנו אופן זה: וְטַעְמוֹ שֶׁל תֵּנָא
 23 דִּדְרִין (–תנא משנתנו) שלא הזכיר דין זה, הוא מְכִינֵן דְרַק בְּשֵׁנֵי
 24 אֲנָשִׁים הוּא דְמִשְׁבַּחַת לָהּ שִׁפְטוֹ שְׁנִיחָם, אבל בְּאֵישׁ אֶחָד וְשִׁתֵּי
 25 נָשִׁים, לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ שֵׁאם ילדו שני זכרים ונקבה לא יקבל הכהן
 26 כלום, שהרי אחד הזכרים הוא בודאי בכור. לפיכך לֹא מִתְנִי לִיה
 27 התנא דין זה.
 28

משנה

מֵת הַבֵּן הַבְּכוּר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִידַתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁכַבַר נְתָן
 30 האב לְכַהֵן חמשה סלעים עבור פדיונו, וְיִחְזֹר לוֹ הַכֹּהֵן אוֹתָם, שכן
 31 התברר שהוא נפל. ואם מת רק לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִידַתוֹ,
 32 אֵף עַל פִּי שְׁעַדִּין לֹא נְתָן הָאֵב אֵת דְּמֵי פְדִיוֹנוֹ לְכַהֵן, דֵּינוּ אוֹתָם
 33 לאחר מיתת הבכור. מֵת הַבְּכוּר כְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְלִידַתוֹ, דֵּינוּ קִמַּת
 34 בְּיוֹם שְׁלֻפְנִיּוֹ, וְחִיּוּב הַכֹּהֵן לְהַחזִיר. כן היא דעת חכמים. אבל רַבִּי
 35 עֲקִיבָא אָמַר, אֵם כבר נְתָן הָאֵב לְכַהֵן אֵת דְּמֵי הַפְּדִיוֹן לֹא יִפּוֹל
 36 אוֹתָם חוּרָה, וְאוֹלָם אֵם עַדִּין לֹא נְתָן לוֹ, לֹא יִתֵּן. ובגמרא בסמוך
 37 תבואר מחלוקת זו.
 38

גמרא

הגמרא מבארת את סברותיהם של חכמים ורבי עקיבא: מֵאֵי
 40 מַעֲמִיּהוּ דְרַבְּנָן שאמרו שהיום השלשים הוא כלפני שלשים, משום
 41 שְׁמִיּוֹ (–שלמדו) גזרה שוה 'תִּדְשׁ הַדָּשׁ' מִמְּדָבָר. שבפדיון הבן
 42 נאמר (במדבר יח טז) 'ופדיו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדָּה', ובמנין הבכורות
 43 במדבר נאמר (שם ג ט) 'פקד כל בכר זָכָר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ
 44 וְעַדִּי'. ודרשו בגזירה שוה, מָה הִתָּם בְּמִדְבַר נִאמַר 'מִבֶּן חֹדֶשׁ
 45 וְעַדִּי' ולא נמנו אלא שיהיו בני יוטר משלשים יום, אֵף הֵבָא
 46 בפדיון הבן נְמִי (גם) אין מתחייב אלא מי שהוא בן חודש וְעַדִּי,
 47 כלומר לאחר שלשים יום.
 48

וְרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר שֶׁהַיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים הוּא סַפֵּק, מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה
 49 בגזירה שוה זו. שכן נאמר בפרשת ערכין (ויקרא כז ז) 'ואם מִבֶּן
 50 שָׁשִׁים שָׁנָה וְעַדִּי, אֵם זָכָר וְהִיא עֶרְכָךְ תִּמְשָׁה עֶשֶׂר שָׁקֶל וְגו',
 51 ומכאן שבשנת הששים עצמה ערכו כערך פחות מכן ששים שהוא
 52 חמשים שקלים. וּמִדְּאִיצְטְרִיָּה לְמַכְתָּב 'וְעַדִּי' לְגַבֵּי עֶרְכִין כִּדִּי
 53 ללמדנו שתוך הזמן הוא כלפני הזמן, וְלֹא גְמָרִי מִמְּדָבָר – ולא
 54 הסתמך הכתוב על כך שנדרשו זאת בגזירה שוה של 'חודש' – חודש
 55 ממדבר שאף 'מבן חודש' שנאמר בערכין (שם כז ו) הוא לאחר
 56 שלשים, נמצא ש'מבן חודש ומעלה' שנאמר במדבר (ו' מבן ששים
 57

שבידי הלקוחות. ולכן את חוב הפדיון דיידיה אויל ופריה ממשעבדי
 – הולך הכהן וטורף מהקרקעות שבידי הלקוחות, שהרי כבר כבר
 השתעבדו הקרקעות לכהן משום שהתחייב אביו בפדיונו לפני
 שמכר, ובהני המשל הסלעים שהם פני הורין ועדיין הם ברשותו
 פריק ליה לבריה – יפדה את בנו. ועליו לעשות דווקא כסדר זה,
 משום שאם יפדה את עצמו בסלעים בני החורין, שוב לא יוכל הכהן
 לגבות את חוב פדיון בנו מהקרקעות המושעבדות, משום שקדמה
 מכירתם ללידת הבן ולא השתעבדו מעולם לחוב פדיונו. ורפנן סברי
 שמלך הכתובה פתורה לאו בכתובה בשטר דמאי ואינו אלא
 כמלוה על פה שאינו גובה מן הלקוחות, ואף את פדיון האב אין הכהן
 יכול לגבות מן הלקוחות. ומאחר שאין בידו אלא חמשה סלעים בני
 חורין, הלכך קיום מצוה דיידיה עדיף, והוא קודם למצות פדיון בנו.

משנה

נאמר בתורה (במדבר יח טו) 'ופדיון מכן חדש תפדה בערפך כסף חמשת
 שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא'. המעות הנקראות בתורה
 'שקלים' נקראו בלשון המשנה 'סלעים', ונידון המשנה הוא לברר את
 ערך הכסף המופיע בתורה, שהרי הוסיפו חז"ל על השקל שהיה בימי
 משה וקבעו אותו לפי השקל הצורי.
 חמש סלעים של פדיון הבן, לאחר שהוסיפו חז"ל על המטבע של
 משה, ערכם נקבע במנה צורי – לפי ערך מנה של מדינת צור, שהיה
 ערכו שווה לערך עשרים וחמשה סלעים.
 המשנה מביאה תשלומים נוספים שנקבעו לפי ערך המטבעות
 שבמדינת צור: 'שלושים שקלים של עבד' – אם נגח שורו של אדם את
 עבדו של חבירו, חייבה התורה את בעל השור לשלם לבעל העבד
 סכום קבוע של שלושים שקלים. חמשים שקלים של אונם ושל
 מפתה נערה בתולה, שחייב ליתן לאביה קנס של חמשים שקלים.
 ומאה שקלים של מוציא שם רע – הנושא אשה, וטוען שלא מצא
 לה בתולים, אם התברר שהיו לה בתולים, וטענתו היא הוצאת שם
 רע, חייב לשלם לאביה קנס של מאה שקלים. כל התשלומים הללו
 שהוכרו בתורה, אף אלו שלא נאמר בהם 'שקל' אלא 'כסף', כולם
 נקבעו בשקל הקדש, ששיעורו כשיעור סלע שהוא אחד מעשרים
 וחמשה במנה צורי.
 ובולן נפדים – וכל הנפדים, כגון בכור אדם והקדשות, פודים אותם
 בין במטבעות של כסף ובין בשנה כסף – אין צורך לתת כנגדם
 דווקא מטבעות כסף, אלא כל דבר ששוויו כמותם. חז"ל משקלים –
 מצות נתינת מחצית השקל בכל שנה, שאי אפשר לקיימה בנתינת
 שוה כסף, אלא רק במטבע של חצי שקל.

גמרא

שנינו במשנה שערך הכסף הנדרש לשקלים של פדיון הבן, נמדד לפי
 ערכו של מנה צורי, ונחלקו האמוראים האם חל שנינו בערך השקל
 מאז תקופת המשנה ועד לתקופתם. מבארת הגמרא: מנה צורי, מהו
 שויו. אמר רבי אפי, כפי שויו מנה של צורי – מדינת צור, ולדבריו
 אף בזמנו השיעור הוא כבזמן המשנה, והיינו כפי שויו של מנה
 במדינת צור.
 רבי אמי אמר, כדי לשער את שויו של סלע צורי בזמנינו, יש
 לשער לפי דינר ערפא – דינר היוצא במדינות הישמעאלים.
 רבי חנינא אמר, חמש סלעים שנוכרו במשנה, יש לשער אותם לפי
 איסתרא סרסא – סלעים מיושנים, דמיודבנא תמניא בדינרא –
 שנמכרים שמונה מהם בדינר אחד, חמש מינייהו – חמש סלעים
 כאלו הוא השיעור הנדרש לפדיון הבן.

הבא נמי בפדיון הבן לא שניא, ואפילו שכשהגיע זמן הפדיון המעות
 אינן ברשות הכהן מכל מקום הבן פדוי.
 ושמואל אמר לה, אינו דומה דין פדיון הבן בתוך שלשים לדין
 קידושין לאחר שלשים יום, שכן התם בקידושין פידו של המקדש
 לקדשה כבר מעבשיו בשעת נתינת המעות לידה, ועל כן הם חלים
 גם לאחר שהתעכלו המעות. אבל הבא בפדיון הבן הרי אין פידו
 לפדותו מעבשיו בתוך שלשים יום, ועל כן אם כלו המעות כשהגיע
 היום השלושים אין הבן פדוי.
 הגמרא מכריעה במחלוקת זו: ואף על גב דקיימא לן דכל היבא
 דפליגי – ואף על פי שכלל הוא בידו בכל מקום שנחלקו רב
 ושמואל, הלכתא כרב באיסורי – באיסור והיתר – והלכה כשמואל
 בדיני ממוץ, מכל מקום הבא בפדיון הבן, אף שהוא חיוב מצוה שדינו
 כאיסור והיתר, הלכתא כוותיה דשמואל, שאם התעכלו המעות
 בתוך שלושים יום אין הבן פדוי.
 הגמרא מביאה ראייה מדברי המשנה לעיל לדברי רב: תנן במשנה
 לעיל (ע"א), מת הבן בתוך שלשים יום, אף על פי שכבר נתן האב
 חמשה סלעים לכהן קודם לכן, יתור לו הכהן לאב חמש סלעים.
 מדייקת הגמרא: משמע מלשון המשנה דמטעמא שעליו להחזיר הוא
 רק משום דמת הבן בתוך שלשים, הא – אבל אם לא מת הבן, בנו
 פדוי. ומכאן שעל ידי הנתינה בתוך שלושים חל הפדיון לאחר
 שלשים. דוחה הגמרא: הבא במאי עסקינן דאיתגהו למעות –
 המשנה עוסקת באופן שהמעות ישנם ביד הכהן לאחר שלשים,
 ובאופן זה גם שמואל מודה שהפדיון חל לאחר שלשים, כמבואר
 לעיל (ע"א).
 הגמרא מביאה ראייה אחרת ממשנתנו לדברי רב: תא שמע, שנינו
 במשנתנו, מת האב בתוך שלשים הרי הבן בחזקת שלא נפדה, עד
 (שיאמרו לו) [שיביא ראיה] שנפדה. הרי שאם פדה האב בתוך
 שלושים הבן פדוי. דוחה הגמרא: התם נמי מדובר באופן דאיתגהו
 למעות בעינייהו – שהמעות בעין לאחר שלשים, שגם שמואל
 מודה בו שהבן פדוי.
 רב יהודה הכריע להלכה בדברי שמואל: תני תנא קמיה רב יהודה
 – שנה אחד החכמים ברייתא לפני רב יהודה, הפודה את בנו בתוך
 שלשים יום בנו פדוי. אמר ליה רב יהודה, הרי שמואל אמר אין
 בנו פדוי, ואת אמרת – ואיך אתה שונה ברייתא 'בנו פדוי' ואף
 על גב דקיימא לן שהלכה כרב באיסורי והלכה כשמואל בדיני
 ממונות, מכל מקום הבא בפדיון הבן הלכתא כוותיה דשמואל.
 שנינו במשנה: הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, רבי
 יהודה אומר בנו קודמו, שמצותו על אביו ומצות בנו עליו. וכן שנינו
 ברייתא: תנו רפנן, הוא לפדות – בכור שלא נפדה על ידי אביו
 ומוטל עליו לפדות את עצמו, וגם את בנו הבכור מוטל עליו לפדות,
 פדיונו הוא – (שלו) קודם לפדיון בנו. רבי יהודה אמר, חיוב פדיון
 בנו קודמו לפדיון עצמו, משום שמצותו של האב הבכור היתה
 מתחילתה מוטלת על אביו, ואילו מצות בנו מוטלת עליו.
 הגמרא מפרשת מחלוקת תנאים זו: אמר רבי ירמיה הכל מודים,
 היבא דליבא – (שאינו לו) אלא חמש סלעים בלבד הוא קודם לבנו
 ופודה את עצמו. מאי מטעמא, משום דקיום מצוה דיידיה – (שלו)
 עדיף וקודם למצות פדיון בנו המוטלת עליו. כי פליגי – מתי נחלקו,
 היבא דאיבא קרקעות בשווי חמש סלעים שהיו של אביו שנעשו
 משועבדות לחוב פדיונו שהתחייב בו אביו ואחר כך מכרן לאחרים,
 יש לו עוד חמש סלעים פני חורין שהם עדיין שלו. רבי יהודה סבר,
 מלוה הכתובה פתורה – חוב שהתורה מחייבת אותו כגון חוב פדיון
 הבן, בכתובה בשטר דמאי והבעל חוב גובה אותו אף מקרקעות